Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Editörler:

Erol KOÇOĞLU Özkan AKMAN

4. Baskı

Editörler: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - Doç. Dr. Özkan AKMAN

MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİ

ISBN 978-625-8325-21-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022. PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladiği kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Nisan 2019, Ankara 4. Baskı: Haziran 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti. İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara Tel: (0312) 341 36 67

> Yayıncı Sertifika No: 51818 Matbaa Sertifika No: 47865

İletisim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA Yayınevi: 0312 430 67 50

> Dağıtım: 0312 434 54 24 Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60 İnternet: www.pegem.net E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi adını taşıyan bu eser; medya okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve eğitimi, medya eğitimi, birey ve medya, toplum ve medya, değer aktarımında medya gibi yükseköğretim kurumlarının iletişim, eğitim ve işletme fakültelerinde zorunlu-seçmeli dersler için kullanılabilecek temel bir kaynak eserdir. Bunun yanında medya okuryazarlığı, medya eğitimi, medya okuryazarlığı ve eğitimi, dünyada ve Türkiye'de medya okuryazarlığı konularında merakı olan gençlerimiz, yetişkinlerimiz ve eğitimcilerimiz içinde yeterli olabileceğini düşündüğümüz özgün bir bilimsel eserdir.

Dünyanın oluşumundan günümüze kadar, doğanın en önemli parçası olarak hayatını sürdürmeye çalışan insanoğlu, öğrenme ihtiyacını farklı şekillerde karşılama yolları ve materyalleri kullanmaktadır. Bunlardan bazıları bireyin öğrenmesi üzerinde olumlu ve kalıcı etkiler bırakırken bazılarının olumsuz ve kalıcı olmayan etkiler bıraktığını söyleyebiliriz. Bu yollar (strateji, yöntem ve teknik) ve materyaller (yazılı, görsel, çok boyutlu vb.) zaman içerisinde değişkenlik göstermesi, bireyin öğrenme süreci üzerinde önemli etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu etkilerden bazıları, teknoloji temelli öğrenme, çok boyutlu düşünme, anlamlı öğrenme ve yaparak yaşayarak öğrenme şeklinde sıralanabilir. Bu etkilerin nitelikli boyutta gerçekleşmesi üzerinde, günümüzde bilim dünyasında yaygın olarak kullanılan medya önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü medya, güncellik, anlamlılık, açıklık, bütünlük ve kanıtlanabilirlik özelliklerini içerisinde barındıran hem bir araç hem de bir yöntem işlevine sahiptir. Medyanın bu işlevi, medya okuryazarlığı ve eğitimine yönelik etkinliklerin eğitim camiasında yaygın olarak kullanılmasını beraberinde getirmiştir.

Kitap yirmi bir bölümden oluşup, bölümlerden her biri, medya okuryazarlığı ve eğitiminin farklı boyutlarını kapsamaktadır. Medya okuryazarlığı ve eğitimine ilişkin kavramsal boyuttan medya okuryazarlığı derslerine ilişkin öneriler boyutuna kadar kapsamı oldukça geniş olan bir çalışmadır.

Kitabın hazırlanmasında yazdıkları bölümlerle katkı sağlayan bütün bölüm yazarı hocalarımıza kıymetli meslektaşlarımıza teşekkür ederiz. Eserin bilim dünyasında umulan ve beklenilen yararı sağlaması temennisi ve dileklerimizle.

Doç. Dr. EROL KOÇOĞLU ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Doç. Dr. ÖZKAN AKMAN ORCID No: 0000-0002-1594-7200

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - Doç. Dr. Özkan AKMAN

1. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı ve Eğitimiyle İlgili Temel Kavramlar Doc. Dr. Erol KOCOĞLU, İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4595-2892

2. BÖLÜM: Tarihi Süreç İçerisinde Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-6720-3684

3. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı ve Eğitimde Temel Yaklaşımlar

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-4595-2892 Murat SALUR, Fırat Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2569-4788 Veysel YİĞEN, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-2256-1522

4. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı ve Eğitimde Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler

Doç. Dr. Adnan ALTUN, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-4580-8436

5. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı ve Eğitiminde Kullanılan Teknolojik Araç-Gereç ve Materyaller

Doç. Dr. Şule EGÜZ, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-3633-8957

6. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı ve Eğitiminde Kullanılan Ölçütler

Doç. Dr. Cengiz TAŞKIRAN, Muş Alparslan Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-3677-6316

7. BÖLÜM: Dil Gelişimi Açısından Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-4595-2892 Arş. Gör. Faruk ASMA, Dicle Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-7152-4504

8. BÖLÜM: Birey Açısından Medya Okuryazarlığı Eğitimi

Doç. Dr. Kerem COŞKUN, Artvin Çoruh Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-3343-2112

9. BÖLÜM: Toplum Açısından Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Doç. Dr. M. Çağlar KURTDAŞ, Adıyaman Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-8292-9977

10. BÖLÜM: Öğrenme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-8910-2817

11. BÖLÜM: Kültür Aktarımı Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Prof. Dr. Zafer ÇAKMAK, Fırat Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-0612-814X Doç. Dr. Birol BULUT, Fırat Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-1096-4527

12. BÖLÜM: Değer Aktarımı Açısından Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Doç. Dr. Özkan AKMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-1594-7200

13. BÖLÜM: Organizasyonlarda Dijital Dönüşüm ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Gözde MERT, Nişantaşı Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-9314-0242

14. BÖLÜM: Gündem Belirleme ve Yorumlama Açısından Medya Okuryazarlığı

Dr. Öğr. Üyesi Emine Meliha KURTDAŞ, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-8483-064X

15. BÖLÜM: İletişimin Şekillenmesinde Medya Okuryazarlığının Etkisi

Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-1596-442X Ayşe TOSUN, Anadolu Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-7409-0147

16. BÖLÜM: Eleştirel Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-2769-8966

17. BÖLÜM: Mesleki Gelişim Açısından Medya Okuryazarlığı Eğitimi

Doç. Dr. İsmail ŞAN, İnönü Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-0780-0169

18. BÖLÜM: Dünyada Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi Uygulamaları

Prof. Dr. Elvan YALÇINKAYA, Erciyes Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-1838-0411 Ayten KARACA, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-3723-7063

19. BÖLÜM: Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Uygulamaları

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN, Artvin Çoruh Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-9317-5261

20. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı Dersi ve Temel Konuları

Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-5684-6492

21. BÖLÜM: Medya Okuryazarlığı Dersleri İçin Öneriler (Öğrenci, Öğretmen, Ebeveyn)

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN, Artvin Çoruh Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-9317-5261

İÇİNDEKİLER

Ön Söz Bölümler ve Yazarları	
1. BÖLÜM MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	
Özet	
Kaynakça	
2. BÖLÜM TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİ	
Özet	11
Giriş	11
UNESCO	13
Farklı Ülkelerde Medya Okuryazarlığının Tarihsel Gelişimi	15
Türkiye'de Medya Okuryazarlığının Tarihsel Gelişimi	27
Sonuç	32
Kaynakça	33
3. BÖLÜM MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMDE TEMEL YAKLAŞIM	ILAR
Özet	35
Giriş	36
Medya Eğitimi Kapsamındaki Modeller	
Geleneksel Medya Okuryazarlığı Kapsamında Ana Akım Yaklaşımlar	
Yeni Medya Okuryazarlığı Kapsamında Eleştirel Yaklaşımlar	
Medya Okuryazarlığında Spesifik Uzman Yaklaşımları	
Kaynakça	51

4. BÖLÜM

MEDYA	OKURYAZARLIĞI V	E EĞİTİMDE	KULLANILAN	STRATEJİ,
	YÖNTE	M VE TEKNİI	KLER	

Özet	53
Giriş	53
Stratejiler	54
Yöntemler	59
Sonuç	75
Kaynakça	76
EK: Medya Okuryazarlığı Şenliği Yönergesi	77
5. BÖLÜM	
MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞITİMİNDE KULLANILAN TEKNOLOJİK ARAÇ-GEREÇ VE MATERYALLER	
Özet	81
Giriş	81
Kavramsal Çerçeve	85
Sonuç	105
Kaynakça	107
6. BÖLÜM	
MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİNDE KULLANILAN ÖLÇÜTLER	
Özet	113
Giriş	113
Birey	115
Toplum	118
Değer	119
Kültür	121
İhtiyaçlar	124
Sonuç	125
Kaynakça	127

7. BÖLÜM	
DİL GELİŞİMİ AÇISINDAN MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞ	ітімі
Özet	129
Giriş	130
Dil Gelişimi ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi	136
Engelliler ve Engelsiz Medya Dili	143
Sonuç	147
Kaynakça	149
8. BÖLÜM	
BİREY AÇISINDAN MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ	İ
Özet	151
Giriş	151
Birey ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi	152
Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Birey Açısından Önemi	155
Sonuç	156
Kaynakça	159
9. BÖLÜM	
TOPLUM AÇISINDAN MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİT	
Özet	
Giriş	
Toplum	162
Medya ve Toplum	164
Medyanın Topluma Etkileri Bağlamında Medya Okuryazarlığı	
Sonuç	
Kaynakça	177

10. BÖLÜM ÖĞRENME ARACI OLARAK MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİ

Özet	179
Giriş	
Öğrenme Aracı Olarak Medyanın İşlevi	
Öğrenme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı Kavramının Boyutları	
Öğrenme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı Becerileri	
Öğrenme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Temel İlkeleri	
Öğrenme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı Programı	
Sonuç	
Kaynakça	
11. BÖLÜM KÜLTÜR AKTARIMI ARACI OLARAK MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞITİMİ	
Özet	191
Giriş	191
Kültür	192
Kültür Aktarımı	
Kültür Aktarımı, Medya ve Medya Okuryazarlığı	195
Sonuç	
Kaynakça	200
12. BÖLÜM DEĞER AKTARIMI AÇISINDAN MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞITIMI	
Özet	201
Giriş	201
Değer Aktarımı Açısından Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Gerçekleştiği Ortamlar	207
Medya Okuryazarlığı ve Değerler	
Sonuç	213
Kaynakça	215

13. BÖLÜM ORGANİZASYONLARDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ

Özet	217
Giriş	217
Endüstri 4.0 ve Dijital Dönüşüm	218
Dijital Dönüşüm Uygulamaları	226
Bilgi Toplumunda Yönetim	227
Eğitimde Dijital Dönüşüm	229
Medyanın Eğitimdeki Rolü	231
Dijital Dönüşüm ve Medya Okuryazarlığı İş Birliği	232
Sonuç	235
Kaynakça	237
14. BÖLÜM GÜNDEM BELİRLEME VE YORUMLAMA AÇISINDAN	
MEDYA OKURYAZARLIĞI	
Özet	239
Giriş	239
Gündem Belirleme ve Yorumlama	240
Gündem Belirleme ve Medya Okuryazarlığı İlişkisi	
Sonuç	257
Kaynakça	259
15. BÖLÜM İLETİŞİMİN ŞEKİLLENMESİNDE MEDYA OKURYAZARLIĞININ ETKİSİ	
Özet	
Giriş	
İletişimin Sınıflandırılması	264
İletişimde Yeni Bir Boyut Medya	265
Sonuç	
Kaynakça	271

16. BÖLÜM
ELEŞTİREL MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİ

ELEŞTIKEL MEDYA OKOKYAZAKLIĞI VE EĞI	IIMII
Özet	273
Giriş	273
Düşünme ve Temel Düşünme Biçimleri	275
Eleştirel Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi	277
Eleştirel Medya Okuryazarlığı İçin Öğretmenlere Tavsiyeler	282
Sonuç	283
Kaynakça	284
17. BÖLÜM MESLEKİ GELİŞİM AÇISINDAN MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ	
Özet	285
Giriş	
Meslekler ve Değişim	287
Eğitimde Medya Kullanımı	290
Öğretmen Eğitiminde Medya Kullanımı	291
Kullanılabilir Medya Örnekleri	296
Sonuç	301
Kaynakça	302
18. BÖLÜM DÜNYADA MEDYA OKURYAZARLIĞI VE EĞİTİMİ UYGULAMALARI	
Özet	303
Cinio	202

Ozet	303
Giriş	303
Farklı Ülkelerde Medya Okuryazarlığı Eğitimi	306
Medya Okuryazarlığı ile İlgili Farklı Ülkelere Ait Örnek Uygulamalar	323
Sonuç	327
Kaynakça	327

19. BÖLÜM TÜRKİYE'DE MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ VE UYGULAMALARI

Özet	329
Giriş	329
Türkiye'de Medyaya Erişim ve Medyanın Kullanımı	330
Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Uygulamalarının Gelişimi	336
Türkiye'de Uygulanan Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programları	342
Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar	348
Sonuç	353
Kaynakça	354
20. BÖLÜM	
MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİ VE TEMEL KONULARI	
Özet	
Giriş	
Medya Okuryazarlığının İlköğretim Okullarına Ders Olarak Girişi	
Medya Okuryazarlığı Dersinin Gerekliliği	
Yenilenen (2108 Yılı) Medya Okuryazarlığı Öğretim Programının Yapısı	
Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programının Amaçları	388
Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar	380
Sonuç	
Kaynakça	
Nayliança	333
21. BÖLÜM	
MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSLERİ İÇİN ÖNERİLER (Öğrenci, Öğretmen, Ebeveyn)	
Özet	395
Giriş	395
Medya Okuryazarlığı Dersinin Gerekliliği	401
Medya Okuryazarlığına Dair Öneriler	402
Sonuç	414
Kaynakça	415
Yazarlar Hakkında	417

TABLOLAR LİSTESİ

1. Bölüm	
Tablo 1. Medya Okuryazarlığının Tarihsel Süreci	12
6. Bölüm	
Tablo 1. Medya Etkilerinin Türleri	. 119
13. Bölüm	
Tablo 1. Türkiye'de Endüstri 4.0 İçin SWOT Analizi	. 225
Tablo 2. Eğitim 4.0'ın Gelişimi	. 231
Tablo 3. Kitle İletişimi ile Çoklu Ortam Düşünce Yapıları	. 234
15. Bölüm	
Tablo 1. Medya Okuryazarlığında Anahtar Beş Soru ve İlkeleri	. 270
17. Bölüm	
Tablo 1. Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Kasım-2018 Verileri	. 286
Tablo 2. Kitle İletişimine Temel Olan Olaylar Kronolojisi	. 288
Tablo 3. Öğretim İlke ve Yöntemleri ve Program Geliştirme Derslerinde Kullanılabilir Bazı Videolar	. 297
19. Bölüm	
Tablo 1. Eğitim Öğretim Yılına Göre Medya Okuryazarlığı Dersini Seçen Öğrenci Sayıları	. 341
Tablo 2. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler ve Değerler (MEB, 2006)	. 344
Tablo 3. Medya Okuryazarlığı Öğretim Programında Yer Alan Yaşam Becerileri ve Medya Okuryazarlığı Becerileri (MEB, 2018)	. 346
Tablo 4. Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler (2018)	. 347
Tablo 5. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programının Bilgi, Beceri, Duyuş, İlke ve Çeşitliliği (2018)	. 347
20. Bölüm	
Tablo 1. 2018 Medya Okuryazarlığı Dersi Programı Yapısı	. 371

ŞEKİLLER LİSTESİ

5. Bölüm	
Şekil 1. Gerçek Dünya, Medya Araçları ve Alıcı Bağlantısı	82
Şekil 2. Medya Türleri	84
13. Bölüm	
Şekil 1. Organizasyonların İçe Dönük ve Dışa Dönük Dengeli Dijitalleşmesi	220
Şekil 2. Dijital Dönüşüm	221
Şekil 3. Dijital Dönüşümü Tetikleyen Unsurlar	222
Şekil 4. Dünya'da Dijital Dönüşüm	223
Şekil 5. Türkiye'de Dijital Dönüşüm	226
14. Bölüm	
Şekil 1. Gündem Belirleme ve Saptama Modeli	245
Şekil 2. Gündem Belirleme Sürecinin Başlıca Unsurları	247
15. Bölüm	
Şekil 1. İletişimin Öğeleri	263
Şekil 2. Geleneksel ve Yeni Medyanın Sınıflandırılması	268
19. Bölüm	
Şekil 1. Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Üzerine Yapılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı	3/10
Şekil 2. Medya Okuryazarlığı Alanında Türkiye'de Yapılan Tezlerin Türü	
Şekil 3. Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Üzerine Yazılan Bazı Kitaplar	
Şekil 4. Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Üzerine Yapılmış Bazı Makaleler	
Şekil 5. Türkiye'de Medya Okuryazarlığına Yönelik Yapılan Sempozyum/	001
Konferanslarda Sunulan Bazı Bildiriler	353
20. Bölüm	
Şekil 1. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programının Yapısı	373
Sekil 2. Sosyal Ağ Sitelerinin Yıllara Göre Gelisimi	388